

УДК 616-089.1-053.8-048.34:614.2-044.325
DOI: 10.24061/1727-0847.23.2.2024.31

Ю. Ю. Козар

*Кафедра поліклінічної терапії, сімейної, військової медицини та фармакології, клінічної фармакології
Державного закладу «Луганський державний медичний університет», м. Рівне*

СПОСОБИ ОПТИМІЗАЦІЇ ХІРУРГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ДОРΟΣЛОМУ НАСЕЛЕННЮ ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ ЯКОСТІ МЕДИЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ТА ЗАГАЛЬНОЇ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Резюме. Враховуючи зростаючі вимоги до якості медичних послуг та зміну демографічного складу населення, питання оптимізації хірургічної допомоги набуває особливої ваги. Метою статті є систематизація існуючих даних, аналіз сучасної практики та виявлення потенційних шляхів покращення хірургічного лікування дорослих. Особливу увагу в статті звернено на впровадження новітніх технологій та підвищення загальної доступності високоякісної хірургічної допомоги. Результати дослідження сприяють внесенню вкладу в розвиток медицини, покращення якості життя пацієнтів та ефективності медичного обслуговування.

Ключові слова: оптимізація хірургічної допомоги, інновації в хірургії, медичне управління, адаптивні управлінські системи

У сучасному світі медицина постійно розвивається, пропонуючи все більш передові та ефективні методи лікування. Однак, незважаючи на технологічний прогрес, виклики, пов'язані з оптимізацією медичного обслуговування, особливо в сфері хірургії, залишаються актуальними. Хірургічна допомога дорослим пацієнтам є критичним складником системи охорони здоров'я, оскільки впливає на якість життя більшості населення та визначає ефективність медичної системи в цілому. Актуальність цього дослідження полягає в необхідності вивчення та впровадження інноваційних підходів у хірургічну практику, що сприяє підвищенню ефективності лікування та забезпеченню кращих результатів для пацієнтів.

Мета дослідження: аналіз та визначення ефективних методів оптимізації хірургічної допомоги дорослому населенню, з метою покращення якості медичного обслуговування та загальної охорони здоров'я. Основна увага буде приділена вивченню інноваційних підходів та методів, які можуть сприяти зменшенню ризиків та підвищенню ефективності хірургічного лікування.

Виклад основного матеріалу. Оптимізація хірургічної допомоги відіграє вирішальну роль у покращенні якості медичного обслуговування та охорони здоров'я дорослого населення. Цей процес охоплює не тільки впровадження передових технологій та інноваційних методів лікування, але й комплексне реформування системи управління медичними закладами [1], удосконалення стандартів догляду за пацієнтами, а також забезпечення доступу до високоякісної хірургічної допомоги всім верствам населення.

Інноваційні підходи в хірургії, такі як мінімально інвазивні операції, роботизовані хірургічні системи, використання цифрових технологій та штучного інтелекту [2], кардинально змінюють парадигму хірургічного лікування. Вони дозволяють мінімізувати хірургічне втручання, знижують ризики та побічні ефекти, скорочують час відновлення після операцій та підвищують загальну ефективність лікування. Це у свою чергу сприяє підвищенню задоволеності пацієнтів та покращує якість їхнього життя. Важливим аспектом оптимізації хірургічної допомоги є також розвиток про-

фесійних навичок і знань медичного персоналу. Навчання та перенавчання хірургів, а також підготовка медичних сестер, анестезіологів та інших спеціалістів, які беруть участь у процесі надання послуг хірургічного профілю, має відповідати сучасним стандартам та інноваційним методам лікування. Важливо також забезпечити ефективну комунікацію та координацію між різними членами медичної команди, що сприяє забезпеченню високої якості догляду за пацієнтами.

Окрім технічних аспектів, оптимізація хірургічної допомоги включає реформування системи охорони здоров'я на державному рівні з акцентом на покращенні управлінських процесів і стратегій. Це вимагає від керівників медичних закладів розуміння сучасних трендів у медицині, а також володіння компетенціями в галузях фінансів, права та управління. Перехід від радянської системи управління, яка характеризувалася централізованістю та відсутністю гнучкості, до більш сучасної, децентралізованої та орієнтованої на потреби пацієнта моделі є ключовим у цьому процесі [1].

Вплив міжнародних стандартів на оптимізацію хірургічної допомоги в Україні. Міжнародні стандарти охорони здоров'я відіграють вирішальну роль у формуванні ефективної системи медичного обслуговування, зокрема в контексті оптимізації хірургічної допомоги [3]. Право на здоров'я як одне з основних прав людини вимагає не лише визнання на законодавчому рівні, а й активного впровадження в практику охорони здоров'я кожної держави, зокрема України. Міжнародні стандарти в охороні здоров'я мають низку специфічних ознак, які включають обґрунтованість з наукової, практичної і технічної точок зору: реальність, надійність, чіткість та актуальність. Вони спрямовані на охорону та зміцнення здоров'я населення, захист прав пацієнтів, поліпшення якості життя суспільства та забезпечення соціального прогресу. Ключовими аспектами є забезпечення доступності та якості медичних послуг, розробка законів у сфері охорони здоров'я, а також формування ефективної системи управління медичними ресурсами.

Для України актуальним є імплементація міжнародних стандартів у національне законодавство та практику медичного обслуговування, що включає уніфікацію та застосування міжнародних протоколів лікування, забезпечення високої кваліфікації медичних кадрів, впровадження передових практик надання медичних послуг [3]. Особлива увага має бути звернена на хірургічну допомогу, де використання міжнародних стандартів та клінічних протоколів може значно підвищити ефективність лікування, знизити ризик ускладнень та

покращити результати лікування. Впровадження міжнародних стандартів в Україні дозволить не тільки покращити загальний рівень охорони здоров'я, але й забезпечити гармонізацію національної медичної практики з міжнародними вимогами та тенденціями. Це сприятиме підвищенню довіри до медичної системи, збільшенню задоволеності пацієнтів, а також відкриватиме нові можливості для інтеграції України в світову систему охорони здоров'я.

Методологічні засади оцінки ефективності державного управління у трансформації медичної системи України. У контексті трансформації медичної системи України важливим аспектом є методологічні засади оцінки ефективності державного управління. Ефективність у цьому випадку означає досягнення суспільних цілей, а також оптимальне використання державних ресурсів. Важливим є розуміння, що ефективність управління у сфері охорони здоров'я не можна ототожнювати з загальноекономічною категорією ефективності, оскільки вона оцінюється через призму задоволення інтересів споживачів медичних послуг. Соціальна ефективність у галузі охорони здоров'я має включати кінцеві результати, такі як зростання добробуту громадян, підвищення тривалості здорового життя, забезпечення безпеки на індивідуальному та національному рівнях. Важливими є також показники задоволеності потреб населення в медичних послугах, динаміка зростання бюджетних асигнувань на охорону здоров'я та аналіз скарг і пропозицій громадян. Ефективність діяльності медичних установ оцінюється через показники, які відображають їх соціальну та економічну значимість. Ці показники включають медичну, соціальну та економічну ефективність. Медична ефективність вимірюється через ступінь досягнення медичного результату, включаючи одужання пацієнтів, зниження рівня захворюваності населення тощо. Соціальна ефективність оцінюється через ступінь досягнення соціального результату [4], такого, як відновлення працездатності та активного життя хворих. Економічна ефективність визначає співвідношення між отриманими результатами та витратами. Для оцінки ефективності державного управління трансформацією медичної системи слід використовувати комплексний підхід, який включає аналіз соціальної, медичної та економічної ефективності. Рекомендується використовувати систему збору даних і статистичного аналізу для оцінки цих показників, а також застосування інтегральних показників, що дозволяють оцінити загальний вплив різних складників управління на ефектив-

ність медичної системи. Упровадження цієї методики в практику управління медичною системою дозволить науково обґрунтувати управлінські рішення, поліпшити дієвість національної медичної системи та визначити ключові пріоритети щодо її розвитку та трансформації.

Роль управління в медичних закладах.

Ефективне управління людськими ресурсами у галузі охорони здоров'я, особливо в сфері хірургічної допомоги, відіграє ключову роль у підвищенні якості медичного обслуговування. В умовах постійних соціально-економічних змін перебудова системи управління охороною здоров'я набуває особливого значення. Одним з основних завдань є формування, збереження та розвиток кадрового потенціалу, адже професійність та компетентність медичних працівників безпосередньо впливають на якість надання медичних послуг. Важливим аспектом є кадрове планування, яке має враховувати широкий спектр чинників, включаючи демографічні, соціально-економічні та культурні особливості населення. Це дозволяє забезпечити ефективне управління та відповідність послуг потребам пацієнтів.

У контексті управління медичними закладами важливо чітко розмежовувати ролі державних службовців, менеджерів охорони здоров'я та керівників медичних установ [5]. Реформи в Україні, які передбачають розділення адміністративних та медичних функцій у медичних закладах, є відповіддю на сучасні виклики та спрямовані на підвищення ефективності управління. Міжнародний досвід підтверджує значення ролі менеджерів з управлінською або економічною освітою в охороні здоров'я [3].

В Україні актуальною є потреба в оновленні критеріїв для керівників, особливо в сфері хірургічного профілю. Це вимагає відхід від застарілої системи управління, яка часто базувалася на централізованому підході та медичному консерватизмі, до більш гнучкої та адаптивної моделі, що враховує сучасні тренди та міжнародні стандарти [6]. Сучасний стан охорони здоров'я вимагає від керівників нових знань та навичок, не тільки в галузі охорони громадського здоров'я, менеджменту [5], але й в економіці та праві. Це відображає зростаючу складність сфери охорони здоров'я, де потрібні фахівці, здатні ефективно управляти ресурсами, інноваціями та відповідати на виклики сучасного медичного середовища. Оновлення підходів до управління людськими ресурсами у сфері охорони здоров'я є ключовим фактором у покращенні якості медичного обслуговування, зокрема хірургічної допомоги, що сприяє відповідності послуг

вимогам сучасного суспільства та міжнародним стандартам.

Покращення доступності хірургічної допомоги: стратегії та реалізація. Оптимізація хірургічної допомоги не тільки включає вдосконалення методик лікування та інноваційні технології, але й зосереджує увагу на забезпеченні доступності цих послуг для широкого кола пацієнтів. Розширення мережі медичних установ, які надають хірургічні послуги, є ключовим елементом у забезпеченні рівного доступу до якісної медичної допомоги. Покращення доступності хірургічної допомоги є одним із ключових напрямів оптимізації медичного обслуговування. Це не тільки сприяє підвищенню якості життя пацієнтів, але й загалом впливає на розвиток системи охорони здоров'я.

В умовах стрімких змін у соціально-економічному середовищі та медичній сфері особливо важливим стає розроблення адаптивних управлінських систем. Це означає формування механізмів, які здатні швидко реагувати на зміни та ефективно керувати ресурсами і процесами в медичних закладах, зокрема в хірургічних відділеннях.

Ефективність механізмів управління в медицині повинна визначатися через співвідношення результатів діяльності до потреб та цілей організації [6]. Це передбачає розробку і впровадження інтегрованих систем управління, які включають як внутрішньогосподарські, так і державні механізми регулювання.

Співпраця з різними суб'єктами, включаючи державні, приватні та міжнародні організації, може сприяти забезпеченню якісної і доступної хірургічної допомоги. Таке співробітництво може включати обмін досвідом, ресурсами, та застосування нових технологій і методик.

Перспективним вважаємо і розширення мережі медичних установ. Не просто будівництво нових лікувальних закладів, а й модернізація існуючих, оснащення їх сучасним медичним обладнанням, що дозволяє виконувати складні хірургічні втручання. Також важливим аспектом є модернізація оснащення та підвищення якості навчання мобільних медичних бригад, які можуть надавати хірургічну допомогу у віддалених районах. Це в свою чергу потребує створення стабільних та надійних відносин між керівниками медичних закладів в різних громадах області та розвиток міжобласної комунікації.

Врахування економічної складової в управлінні медичними закладами допоможе оптимізувати використання ресурсів і забезпечити більш ефективне надання медичних послуг. Це може включати

ти розробку гнучких фінансових моделей та залучення додаткових фінансових ресурсів.

Державні програми страхування й соціальні виплати не лише зменшують фінансове навантаження на пацієнтів, але й забезпечують рівний доступ до високоякісних хірургічних послуг незалежно від їхнього соціального статусу або місця проживання. Це важливо для забезпечення справедливого та ефективного медичного обслуговування.

Не менш важливим є підвищення обізнаності населення щодо доступності хірургічної допомоги, важливості профілактики і раннього виявлення захворювань. Освітні програми для медичних працівників, орієнтовані на навчання сучасних методів хірургічного лікування, сприяють підвищенню кваліфікації та ефективності медичних послуг для підвищення обізнаності населення. Щодо визначення стану здоров'я, виявлення та профілактики захворювань, то можливо залучати здобувачів медичної освіти від студентів до інтернів, що в свою чергу буде підвищувати навички комунікації здобувачів освіти з майбутніми бенефіціарами послуг, покращувати навички володіння матеріалом та вже на етапі навчання виконувати соціально позитивну дію в контексті забезпечення якості громадського здоров'я.

Впровадження єдиних стандартів якості у хірургії, регулярний моніторинг та оцінка якості наданих послуг є фундаментальними для забезпечення високих медичних результатів та задоволеності пацієнтів.

Розвиток і оптимізація доступності хірургічної допомоги в Україні вимагає комплексного підходу, що включає не тільки фінансові та інфраструктурні інвестиції, але й має робитися акцент на якості та доступності медичних послуг, підвищення якості освіти медичних працівників та посилення комунікації з населенням. Такі заходи сприятимуть покращенню загального стану охорони здоров'я та підвищенню якості життя громадян.

Інноваційні методики в хірургії: шлях до оптимізації та покращення медичного обслуговування. Сучасна хірургія постійно еволюціонує, впроваджуючи інноваційні методики, які істотно вдосконалюють лікування та підвищують рівень догляду за пацієнтами. Ось декілька ключових інновацій, що мають великий вплив на хірургічну практику.

Мінімально інвазивні техніки. Методики, такі як лапароскопічна та ендоскопічна хірургія, передбачають виконання операцій через маленькі розрізи або природні отвори тіла. Це значно зменшує больові відчуття після операції, скорочує час відновлення та ризик інфекцій. Водночас, більш про-

стий догляд за пацієнтом та його швидше відновлення сприяють зниженню затрат на лікування та реабілітацію. Пацієнти можуть швидше повертатися до звичного життя, що економить ресурси лікарні та зменшує навантаження на медичний персонал. При цьому відкривається така можливість, як запис проведених процедур. Записи та аналіз проведених мінімально інвазивних маніпуляцій сприяють створенню прозорої системи хірургічної допомоги. Це дозволяє хірургам аналізувати результати своїх операцій, покращувати техніки та методики, а також створювати цінні навчальні матеріали для підготовки нових фахівців та проведення наукових досліджень.

Інновації в хірургії: впровадження штучного інтелекту, телемедицини, 3D-друку та віртуальної реальності. Сучасні технологічні інновації в хірургії, такі як штучний інтелект, роботизована хірургія, телемедицина, 3D-друк та використання віртуальної реальності, революціонізують підходи до діагностики, планування та виконання хірургічних процедур.

Використання штучного інтелекту в хірургії відкриває нові перспективи в плануванні операцій та аналізі медичних даних. Штучний інтелект дозволяє лікарям точніше прогнозувати потенційні ризики та обирати найбільш ефективні лікувальні стратегії. Це сприяє підвищенню точності хірургічних втручань [7], зниженню кількості ускладнень та покращенню загальних результатів лікування. Сучасні роботизовані системи, як-от Da Vinci, пропонують хірургам підвищену точність і контроль. Це відкриває можливості для виконання більш складних процедур із меншим ризиком для пацієнтів.

Розвиток 3D-друку надає хірургам унікальну можливість використовувати індивідуалізовані хірургічні інструменти, імплантати та анатомічні моделі, створені спеціально для кожного конкретного випадку. Це підвищує точність хірургічних втручань і дозволяє адаптувати процедуру до особливостей анатомії пацієнта, що є важливим кроком у напрямку персоналізованої медицини.

Сьогодні телемедицина може значно розширити доступність хірургічної допомоги, забезпечуючи високоякісні медичні консультації навіть у віддалених районах. Використання цифрових засобів для дистанційного консультування може не тільки підвищувати ефективність медичної допомоги, але й сприятиме оптимізації робочих процесів у лікарнях. Важливим є адаптування медичної освіти до цих нових технологій з метою підготовки майбутніх спеціалістів до ефективного використання цифрових інструментів у своїй практиці.

Використання технологій віртуальної та доповненої реальності надає хірургам можливість тренуватися та планувати складні операції у віртуальному середовищі. Це дозволяє лікарям краще візуалізувати хірургічне поле та планувати кожен крок операції, що знижує ризик ускладнень та підвищує загальну безпеку процедури.

Ці інноваційні технології відіграють ключову роль у покращенні хірургічної допомоги, сприяючи підвищенню точності, безпеки та ефективності медичних втручань. Вони відкривають нові можливості для лікування та значно впливають на оптимізацію хірургічного догляду, вносячи важливий вклад у розвиток медичної галузі.

Висновки. Аналіз сучасних підходів та інновацій у хірургії демонструє значний прогрес у сфері медичного обслуговування. Особливу увагу слід приділити мінімально інвазійним технікам, роботизованій хірургії, застосуванню штучного інтелекту, телемедицині, 3D-друку та віртуальній реальності. Ці інновації не лише сприяють підвищенню ефективності лікувальних процедур, але й забезпечують кращі результати для пацієнтів, включаючи скорочення часу відновлення та зниження ризику ускладнень. Ефективне управління в медичних закладах, особливо в умовах реформ, вимагає комплексного підходу, який включає вдосконалення систем управління, підвищення ква-

ліфікації медичного персоналу та впровадження ефективних комунікаційних стратегій між різними членами медичної команди. Забезпечення доступності хірургічної допомоги є ключовим для забезпечення рівного доступу до високоякісного медичного обслуговування, що включає розвиток інфраструктури медичних установ, залучення додаткових ресурсів та впровадження інноваційних технологій. Оптимізація хірургічної допомоги в Україні вимагає інтеграції міжнародних стандартів і кращих світових практик. Це сприятиме підвищенню рівня медичного обслуговування, підвищенню задоволеності пацієнтів та покращенню загального стану здоров'я населення. Завдання, які стоять перед медичною спільнотою та управліннями охорони здоров'я, вимагають комплексного та системного підходу. Це передбачає не тільки впровадження нових технологій та методик лікування, але й постійне оновлення системи освіти та підготовки медичних працівників, а також реформування системи управління охороною здоров'я на всіх рівнях. Сучасні інновації та підходи в хірургії є ключовими для оптимізації медичного обслуговування та покращення загальної охорони здоров'я. Вони відкривають нові можливості для підвищення якості та доступності хірургічної допомоги, що веде до покращення якості життя та загального стану здоров'я населення.

Список використаної літератури

1. Яремко П. Підвищення ефективності механізмів управління закладами сфери охорони здоров'я. Національний університет «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку. 2021;2(6):127-39.
2. Висоцький А. А. Суриков О. О. Василюк-Зайцева С. В. Розвиток штучного інтелекту в сучасній медицині. Український медичний часопис. 2023;2(154):84-9. DOI: 10.32471/umj.1680-3051.154.241221.
3. Іванчов П.В. Міжнародні стандарти забезпечення охорони здоров'я: орієнтири для України. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. 2020;31(70),6:229-33. DOI: <https://doi.org/10.32838/2523-4803/70-6-38>.
4. Міщик Л. Актуальність підготовки майбутніх соціальних працівників до застосування технологій медико-соціальної роботи у професійній діяльності. В: Чернети СЮ, редактор. Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції. Актуальні проблеми соціальної роботи та соціального забезпечення: європейський та національний вимір; 2021 трав. 27-29; Луцьк. Луцьк: ФОП Іванюк ВП; 2021. с. 168-72.
5. Мельник ЛА. Сучасний керівник медичного закладу в умовах реформування здравоохоронної галузі. Державне управління: удосконалення та розвиток. [Інтернет]. 2018 Лист. [цитовано 2023 Груд. 18];11:1-7. Доступно на: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1336>. DOI: 10.32702/2307-2156-2018.11.22.
6. Іванчов П.В. Методологічні засади оцінки ефективності державного управління трансформацією медичної системи України. Приазовський економічний вісник. 2021;1(24):240-244. DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2021-1-41>.
7. Щирий Б, Човпан Г. Застосування штучного інтелекту в хірургії. International scientific journal «Grail of Science». 2021 June;5:356-7. DOI:10.36074/grail-of-science.04.06.2021.072.

References

1. Yaremko II. Pidvyshchennya efektyvnosti mekhanizmiv upravlinnya zakladamy sfery okhorony zdorov'ya. *Natsional'nyy universytet «L'vivs'ka politekhnika». Menedzhment ta pidpryyemnytstvo v Ukrayini: etapy stanovlennya ta problemy rozvytku.* 2021;2(6):127-39. [in Ukrainian].
2. Vysots'kyy A. A. Surikov O. O. Vasylyuk-Zaytseva S. V. Rozvytok shtuchnoho intelektu v suchasniy medytsyni. *Ukrayins'kyy medychnyy chasopys.* 2023;2(154):84-9. DOI: 10.32471/umj.1680-3051.154.241221. [in Ukrainian].
3. Ivanchov PV. Mizhnarodni standarty zabezpechennya okhorony zdorov'ya: oriyentyry dlya Ukrayiny. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernads'koho. Seriya: Ekonomika i upravlinnya.* 2020;31(70),6:229-33. DOI: <https://doi.org/10.32838/2523-4803/70-6-38>. [in Ukrainian].
4. Mishchuk L. Aktual'nist' pidhotovky maybutnikh sotsial'nykh pratsivnykiv do zastosuvannya tekhnolohiy medyko-sotsial'noyi roboty u profesiyiniy diyal'nosti. *V: Chernety SYU, redaktor. Materialy I Mizhnarodnoyi naukovy-praktychnoyi konferentsiyi. Aktual'ni problemy sotsial'noyi roboty ta sotsial'noho zabezpechennya: yevropeys'kyy ta natsional'nyy vymir; 2021 trav. 27-29; Luts'k. Luts'k: FOP Ivanyuk VP; 2021. s. 168-72.* [in Ukrainian].
5. Mel'nyk LA. Suchasnyy kerivnyk medychnoho zakladu v umovakh reformuvannya zdorovoookhoronnoyi haluzi. *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok.* [Internet]. 2018 Lyst. [tsytovano 2023 Hrud. 18];11:1-7. Dostupno na: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1336>. DOI: 10.32702/2307-2156-2018.11.22. [in Ukrainian].
6. Ivanchov PV. Metodolohichni zasady otsinky efektyvnosti derzhavnoho upravlinnya transformatsiyeyu medychnoyi systemy Ukrayiny. *Pryazovs'kyy ekonomichnyy visnyk.* 2021;1(24):240-4. DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2021-1-41>. [in Ukrainian].
7. Shchyryy B, Chovpan H. Zastosuvannya shtuchnoho intelektu v khirurhiyi. *International scientific journal «Grail of Science».* 2021 June;5:356-7. DOI:10.36074/grail-of-science.04.06.2021.072. [in Ukrainian].

METHODS OF OPTIMIZING SURGICAL CARE FOR THE ADULT POPULATION TO IMPROVE THE QUALITY OF MEDICAL SERVICES AND PUBLIC HEALTH CARE

Abstract. Given the increasing demands on the quality of medical services and the changing demographic composition of the population, the issue of optimizing surgical care is of particular importance. The purpose of the article is to systematize existing data, analyze current practices, and identify potential avenues for improving adult surgical treatment. Special attention is given to the implementation of advanced technologies and increasing the overall accessibility of high-quality surgical care. The research results contribute to the advancement of medicine, improvement of patients' quality of life, and the effectiveness of medical services.

Key words: optimization of surgical care, innovations in surgery, medical management, adaptive management systems.

Відомості про автора:

Козар Юрій Юрійович – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри поліклінічної терапії, сімейної, військової медицини та фармакології, клінічної фармакології Державного закладу «Луганський державний медичний університет», м. Рівне.

Information about the author:

Kozar Yuri Yu. – Doctor of Law, Professor, Professor of the Department of Polyclinic Therapy, Family, Military Medicine and Pharmacology, Clinical Pharmacology, State Institution «Luhansk State Medical University», Rivne.

Надійшла 08.04.2024 р.

Рецензент – проф. Т. І. Кметь (Чернівці)